

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ
МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ
АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МОНОЛОГІЧНОМУ
МОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ**

У статті представлено результати експериментальної перевірки ефективності методики формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму, яка базується на положеннях особистісно орієнтованого, компетентнісного, професійно орієнтованого підходів; включає підготовчий, основний та завершальний етапи; передбачає підсистему вправ, яка корелює з етапами і містить підгрупи вправ для формування лексичних, граматичних, фонетичних навичок студентів, стратегічної усвідомленості, розуміння особливостей монологу в сучасному англомовному туристичному дискурсі, розвитку вмінь аргументації, отримання інформації з різних джерел, її аналізу та узагальнення, удосконалення вмінь монологічного мовлення, розвиток умінь продукувати непідготовлене монологічне висловлювання. Визначено та обґрунтовано критерії оцінювання рівня сформованості в студентів професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні: ситуативність, зв'язність, мовна правильність, повнота висловлювання, лексична насиченість, вільність. Описано хід експерименту, проведеного в 2016–2017 н. р. серед 91 студента другого курсу спеціальності 242 «Туризм», який включав доекспериментальні зрізи для виявлення рівня сформованості професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні студентів, доведення рівності експериментальних груп за допомогою багатфункціонального статистичного критерію φ^ – кутового перетворення Фішера; експериментальне навчання за двома варіантами методики; післяекспериментальні зрізи та перевірку отриманих*

результатів за допомогою багатфункціонального статистичного критерію φ^* – кутового перетворення Фішера та U-критерію Манна-Уїтні, аналіз та інтерпретацію результатів. Експериментально доведено ефективність запропонованої методики та більшу дієвість варіанту, в якому значну увагу зосереджено на комунікативних завданнях.

Ключові слова: експеримент, професійно орієнтована англomовна компетентність у монологічному мовленні, майбутні фахівці сфери туризму, критерії оцінювання, експериментальні групи, експериментальні зрізи, методи математичної статистики, варіант методики.

Для успішного функціонування на міжнародних ринках вітчизняні туристичні компанії повинні бути представлені фахівцями, які на належному рівні володіють англійською мовою та здатні здійснювати міжкультурне спілкування для вирішення професійних завдань. Відповідно одним із аспектів підготовки фахівців сфери туризму є забезпечення оволодіння ними вміннями професійно орієнтованого монологічного мовлення англійською мовою.

Попри увагу дослідників до аспектів навчання іншомовного професійно орієнтованого говоріння студентів різних спеціальностей – майбутніх учителів (В. В. Черниш), економістів (Ю. С. Авсюкевич, І. А. Федорова), інженерів-механіків (О. В. Вацило), юристів (Я. О. Дьячкова), майбутніх фахівців туристичної галузі (М. М. Митник, Ю. А. Чуфарлічева), студентів технічних спеціальностей (Л. В. Бондар) тощо, у вітчизняній методиці не розроблено методики формування професійно орієнтованої англomовної компетентності (ПОАК) в монологічному мовленні (ММ) майбутніх фахівців сфери туризму.

Мета статті – представити результати експериментальної перевірки методики формування професійно орієнтованої англomовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму.

У ході дослідження проблеми ми запропонували методику, яка:

1) базується на положеннях особистісно орієнтованого (урахування інтересів студентів, індивідуалізації навчального процесу шляхом використання сучасних засобів та інформаційно-комунікаційних технологій), компетентнісного (формування усіх компонентів професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні у взаємозв'язку з іншими компетентностями), професійно орієнтованого (професійна спрямованість змісту та процесу навчання студентів) підходів;

2) враховує методичні принципи комунікативності, домінувальної ролі вправ, автономії, автентичності, рефлексивності навчального процесу, диференціації та інтеграції формування ПОАК у ММ з іншими компонентами англомовної комунікативної компетентності (диференціація реалізується шляхом виконання спеціальних вправ для формування окремих навичок, умінь, інтеграція передбачає формування компетентності в монологічному мовленні у тісному взаємозв'язку з іншими видами мовленнєвої діяльності, аспектами мови, лінгвосоціокультурною та навчально-стратегічною компетентностями);

3) передбачає відбір та використання англомовного навчального матеріалу з різними формами його подачі (аудитивною, аудіовізуальною та друкованою) за обґрунтованими критеріями (критерії відбору лексичних одиниць – уживаності та частотності, тематичності, сполучуваності, стройової здатності; друкованих текстів, аудіо та відеофонограм – автентичності, тематичності, професійної інформативності та практичної цінності, ситуативності, доступності та посиленості, соціокультурної цінності, вірцевості, авторитетності джерела, достатньої лексичної насиченості, а для фонограм ще тривалості звучання та темпу мовлення, для відеофонограм – ще й домінування відеоряду над аудіорядом);

4) включає підготовчий (розвиток мовленнєвих навичок студентів, їхньої стратегічної усвідомленості, вміння використовувати мовленнєві

формули, усвідомлення структури повідомлення), основний (отримання та узагальнення інформації з різних джерел, формування умінь монологічного мовлення, подальше вдосконалення мовленнєвих навичок та стратегічної усвідомленості) та завершальний (удосконалення вмінь монологічного мовлення) етапи;

5) передбачає підсистему вправ, яка корелює з етапами і містить підгрупи вправ для формування лексичних, граматичних, фонетичних навичок студентів, стратегічної усвідомленості, розуміння особливостей монологу у сучасному англomовному туристичному дискурсі, розвитку вмінь аргументації, отримання інформації з різних джерел, її аналізу та узагальнення, формування вмінь аргументації, аналізу інформації, її узагальнення, удосконалення вмінь монологічного мовлення, розвиток умінь продукувати непередбачене монологічне висловлювання;

6) використовує модель організації навчання, яка зосереджує значну увагу на самостійній роботі і комунікативній діяльності студентів.

Метою експерименту стала перевірка ефективності розробленої методики формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму.

Варійованою величиною експерименту визначено співвідношення вправ на етапах. Зокрема, згідно з варіантом А співвідношення вправ на трьох етапах було 1:1:1. Відповідно до варіанту Б – 1:1:2. При розробці моделі Б ми керувалися положеннями сучасної методики щодо необхідності забезпечення комунікативності навчання при формуванні мовленнєвих умінь.

Експеримент було проведено в 2016–2017 н. р. серед 91 студента другого курсу, які навчаються за спеціальністю 242 «Туризм» (21 студент в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (експериментальна група (ЕГ) –1 та ЕГ–2), а також 70 студентів Львівського національного університету імені Івана Франка (ЕГ –3 та ЕГ–4)). ЕГ–1 та ЕГ–3 навчались на варіантом А, ЕГ–2 і ЕГ–4 – за варіантом Б методики.

На основі аналізу наукової літератури [1; 2, с. 328] та з урахуванням цілей навчання ми визначили критерії оцінювання рівня сформованості в студентів ПОАК у ММ: ситуативність, зв'язність, мовна правильність, повнота висловлювання, лексична насиченість, вільність. За кожний критерій студенти могли отримати максимально 10 балів, разом – 60 балів.

Критерій *ситуативності* було використано для оцінювання відповідності мовлення студента комунікативній ситуації. Шкалу оцінювання було запозичено у дослідженнях І. П. Задорожної та В. С. Пащук. Ми визначали його як співвідношення кількості фраз, що відповідають ситуації, до загальної кількості фраз [2, с. 328; 4, с. 125-126]. Потім було встановлено бали за таблицею 1.

Таблиця 1

**Шкала оцінювання рівня сформованості ПОАК у ММ
(критерій ситуативності)**

Розмір коефіцієнту	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1
Кількість балів	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Зв'язність висловлювання визначає вміння майбутніх фахівців використовувати засоби зв'язку, які забезпечують логічну та структурну цілісність висловлювання, а також правильно вибудовувати логіко-композиційну структуру [2, с. 329]. Кількість балів, які отримували студенти за цим критерієм, визначалась відповідно до кількості засобів зв'язку, правильно вжитих у мовленні, а також з урахуванням правильності логіко-композиційної побудови монологічного висловлювання [3, с. 149] (таблиця 2).

Шкала оцінювання рівня сформованості ПОАК у ММ
(критерій зв'язності)

Засоби забезпечення зв'язності висловлювання	Наявність засобів міжфразового зв'язку у висловлюванні					Правильна логіко-композиційна побудова монологічного висловлювання				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Кількість балів										
Загальна кількість балів	10									

За наявністю засобів міжфразового зв'язку у висловлюванні ми підраховували бали за такими критеріями: 1 бал – у висловлюванні недостатня кількість засобів міжфразового зв'язку, які не забезпечують зв'язності висловлювання; 2 бали – у висловлюванні є незначна кількість засобів міжфразового зв'язку, вжитих із певними помилками, які забезпечують певну, однак і недостатню зв'язність; 3 бали – у висловлюванні є певна кількість засобів міжфразового зв'язку, що забезпечують певну зв'язність і переважна більшість з яких вжита коректно; 4 бали – у висловлюванні достатня кількість правильно вжитих засобів міжфразового зв'язку, які забезпечують необхідну зв'язність; 5 балів – у висловлюванні значна і доречна кількість засобів міжфразового зв'язку, які забезпечують необхідну зв'язність (сполучників, вставних слів тощо).

Правильна логіко-композиційна побудова монологічного висловлювання оцінювалась таким чином: 1 бал – логіко-композиційна побудова монологічного висловлювання лише частково відповідає структурі відповідного типу монологу; 2 бали – логіко-композиційна побудова монологічного висловлювання не повністю відповідає структурі відповідного типу монологу; 3 бали – логіко-композиційна побудова монологічного висловлювання досить коректна і загалом відповідає структурі відповідного типу монологу; 4 бали – логіко-композиційна побудова монологічного

висловлювання достатньо коректна і відповідає структурі відповідного типу монологу; 5 балів – логіко-композиційна побудова монологічного висловлювання коректна і повністю відповідає структурі відповідного типу монологу.

Критерій *мовної правильності* було визначено з урахуванням кількості помилок – лексичних, граматичних, фонетичних (таблиця 3).

Таблиця 3

**Шкала оцінювання рівня сформованості ПОАК у ММ
(критерій правильності)**

Кількість помилок	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Кількість балів	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Ще один критерій – *повнота висловлювання*, ми оцінювали за такими показниками [2, с. 330]: 1 бал – показник за даним критерієм має надзвичайно слабкі ознаки (студент розкрив лише елементи теми, не згадав стрижневих аспектів, не навів прикладів; мовлення студента неінформативне); 2 бали – показник за даним критерієм має дуже слабкі ознаки (студент розкрив тему дуже поверхнево, не згадав стрижневих компонентів змісту, навів один приклад; мовлення студента неінформативне); 3 бали – показник за даним критерієм має доволі слабкі ознаки (студент розкрив тему поверхнево, не згадав стрижневих компонентів змісту, навів поодинокі приклади; мовлення студента неінформативне); 4 бали – показник за даним критерієм має слабкі ознаки (студент розкрив тему поверхнево, згадав певні стрижневі компоненти змісту, не завжди навів приклади, подекуди висловив власну точку зору; мовлення студента малоінформативне); 5 балів – показник за даним критерієм має певні ознаки (студент розкрив тему поверхнево, згадав основні компоненти змісту, навів певні приклади, подекуди висловлював власну точку зору; мовлення студента малоінформативне); 6 балів – показник

за даним критерієм має певні ознаки (студент частково розкрив тему, згадав більшість стрижневих компонентів змісту (хоча деякі з них викладені не повністю); навів деякі приклади (уточнення, пояснення, аргументував переваги чи недоліки тощо), хоч і не завжди релевантно; презентував у висловлюванні основну інформацію, рідко другорядну; мовлення студента відносно інформативне); 7 балів – показник за даним критерієм має достатні ознаки (студент загалом розкрив тему, згадав стрижневі компоненти змісту; навів деякі приклади (уточнення, пояснення, аргументація переваг чи недоліків тощо), хоч і не завжди релевантно; презентував у висловлюванні основну інформацію, частково другорядну; мовлення студента досить інформативне); 8 балів – показник за даним критерієм має достатні ознаки (студент загалом розкрив тему, реалізував усі стрижневі компоненти, підкріплюючи основну інформацію другорядною, хоча і не завжди вдало; наводячи приклади, висловлюючи власні та загальноприйняті точки зору; мовлення досить інформативне); 9 балів – показник за даним критерієм має виражені ознаки (студент розкрив тему, реалізував усі стрижневі компоненти, підкріплюючи основну інформацію другорядною, хоча і не завжди вдало; наводячи приклади, висловлюючи власні та загальноприйняті точки зору; мовлення інформативне); 10 балів – показник за даним критерієм має чітко виражені ознаки (студентом успішно розкрито усі стрижневі компоненти змісту, розкрито основні думки за допомогою доцільного використання прикладів, аргументів, уточнень тощо; наведено релевантні приклади; висловлені власні та загальноприйняті точки зору; основну інформацію завжди підкріплено релевантною другорядною; мовлення інформативне).

Критерій *лексичної насиченості* [2, с. 330–331] оцінює вживання студентами нової лексики. Кількість балів за цей критерій залежить від кількості нових лексичних одиниць, які правильно використовувалися у монологічних висловлюваннях (таблиця 4).

Шкала оцінювання рівня сформованості ПОАК у ММ
(критерій лексичної насиченості)

Кількість нових ЛО	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11-12	13-14	15-16	17-18	19-20
Кількість балів	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Урахування критерію *вільності* [1, с. 141] надає можливість перевірити рівень сформованості вмінь студента висловлюватися без тривалих пауз, вільно добирати комунікативні засоби, властиві англomовній культурі переконувати співрозмовника/аудиторію, надати пораду, спонукати його / їх до дій.

Як і Я. О. Дьячкова [1, с. 142] для обрахунку коефіцієнта вільності застосовуватимемо формулу $K = (x - x_1) / x$, де x – загальна кількість фраз, x_1 – кількість хезитацій, що зумовили незавершеність думки, супроводжувались некоректними комунікативними засобами, непослідовністю викладення думок (таблиця 5).

Шкала оцінювання рівня сформованості ПОАК у ММ
(критерій вільності)

Розмір коефіцієнту	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1
Кількість балів	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

За кожен критерій студент міг набрати 10 балів. Максимально можлива кількість балів – 60.

Проведений нами експеримент включав: 1) доекспериментальні зрізи в ЕГ–1, ЕГ–2, ЕГ–3, ЕГ–4 для виявлення рівня сформованості ПОАК в ММ студентів, 2) доведення рівності ЕГ–1 та ЕГ–2, а також ЕГ–3 та ЕГ–4 за

допомогою багатофункціонального статистичного критерію ϕ^* – кутового перетворення Фішера, призначеного для зіставлення двох вибірок за частотою наявності ефекту; 3) експериментальне навчання за варіантом А (ЕГ–1 та ЕГ–3) та варіантом Б (ЕГ–3 та ЕГ–4) методики; 4) післяекспериментальні зрізи та перевірка отриманих результатів за допомогою багатофункціонального статистичного критерію ϕ^* – кутового перетворення Фішера та U-критерію Манна-Уїтні [5], 5) аналіз та інтерпретацію результатів.

Проаналізувавши результати доекспериментального зрізу, ми зробили висновок, що найнижчі результати студенти продемонстрували з критеріїв мовної правильності й лексичної насиченості, що спонукало нас до висновку про необхідність особливої уваги до формування лексичних, граматичних і фонетичних навичок студентів. Крім того, вільність мовлення теж потребувала значного покращення. Типовими для монологічних висловлювань студентів були граматичні, лексичні, а також фонетичні помилки, неврахування чи нерозуміння комунікативної ситуації, незначна кількість засобів міжфразового зв'язку чи недоречність їх уживання, некоректна логіко-композиційна побудова монологічного висловлювання, відсутність чи недостатність прикладів, які аргументують твердження, відсутність висловлення власних поглядів, не інформативність мовлення.

Порівняння результатів у ЕГ–1 та ЕГ–3 до та після експериментального навчання (варіант А) подано в таблиці 6, а ЕГ–2 та ЕГ–4 (варіант Б) – у таблиці 7.

Таблиця 6

Порівняння рівня сформованості ПОАК в ММ в студентів

ЕГ–1, ЕГ–3

до та після експериментального навчання (варіант А)

Критерії оцін	Індекс груп	
	ЕГ–1	ЕГ–3

	до експ.	після експ.	приріст	до експ.	після експ.	приріст
Кр. 1	6,1	8,9	2,8	6,3	8,3	2
Кр. 2	5,3	8	2,7	5,7	7,9	3,2
Кр. 3	4,6	6,9	2,3	4,7	6,8	2,1
Кр. 4	5,6	8	2,4	5,8	8,3	2,5
Кр. 5	4,6	7,7	3,1	4,6	7,3	2,7
Кр. 6	4,9	6,9	2	5	7	2
Середній бал по групах	5,2	7,8	2,6	5,4	7,6	2,2
Середній коефіцієнт навченості	0,52	0,78	0,26	0,54	0,76	0,22

Таблиця 7

Порівняння рівня сформованості ПОАК в ММ в студентів

ЕГ–2, ЕГ–4

до та після експериментального навчання (варіант Б)

Критерії оцінювання	Індекс груп					
	ЕГ–2			ЕГ–4		
	до експ.	після експ.	приріст	до експ.	після експ.	приріст
Кр. 1	5,6	9,4	3,8	6,1	9,2	3,1
Кр. 2	5,6	8,9	3,3	5,7	9,1	3,4
Кр. 3	4,6	7,8	3,2	4,3	7,7	3,4
Кр. 4	5,7	9,2	3,5	5,4	9	3,6
Кр. 5	4,5	8,5	4	4,1	8,2	4,1
Кр. 6	4,8	7,4	2,6	4,5	7,6	3,1

Середній бал по групах	5,1	8,5	3,4	5	8,5	3,5
Середній коефіцієнт навченості	0,51	0,85	0,34	0,5	0,85	0,35

Як видно з таблиць, у середньому студенти усіх груп досягли коефіцієнта навченості. Найвищий показник студенти продемонстрували з критерію ситуативності, зв'язності, а також повноти висловлювання. Найбільший приріст – за критерієм лексичної насиченості, що цілком закономірно, адже майбутні фахівці опанували значну кількість фахових лексичних одиниць.

Середні показники до- і післяекспериментального зрізів у експериментальних групах наведено в таблиці 8.

Таблиця 8

Середні показники до– і післяекспериментального зрізів

Індекс групи	Середній коефіцієнт навченості		Приріст коефіцієнта навченості
	до експериментального навчання	після експериментального навчання	
ЕГ-1	0,52	0,78	0,26
ЕГ-2	0,51	0,85	0,34
ЕГ-3	0,54	0,76	0,22
ЕГ-4	0,5	0,85	0,35

Отримані результати, підтверджені методами математичної статистики, свідчать про ефективність запропонованої методики формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму та більшу дієвість варіанту Б

методики, в якому більшу увагу (порівняно з варіантом А) зосереджено на комунікативних завданнях.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні та розробці ПОАК в говорінні фахівців інших спеціальностей.

Література:

1. Дьячкова Я. О. Формування професійно спрямованої англомовної компетентності в говорінні у майбутніх правознавців: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2014. 402 с.
2. Задорожна І. П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англомовною комунікативною компетенцією : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2012. 770 с.
3. Кіржнер С. Е. Навчання майбутніх юристів усного професійно спрямованого англійського монологічного мовлення з використанням автентичної відеофонограми : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2009. 285 с.
4. Пашук В. С. Навчання студентів мовних спеціальностей усного англійського монологічного мовлення з використанням автентичних художніх фільмів : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2002. 247 с.
5. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии. СПб. : ООО «Речь», 2004. 350 с.

Babiuk O. V.

**EXPERIMENTAL VERIFICATION OF THE METHODOLOGY OF
FORMING PROFESSIONAL ENGLISH COMPETENCE IN SPOKEN
PRODUCTION OF STUDENTS MAJORING IN TOURISM**

The article presents and analyzes the results of the experimental verification of the methodology of forming professional English competence in spoken production of students majoring in tourism, which focuses on the ideas of personal, competence-based and professional approaches; presupposes three stages of developing expertise in ESP speech production – preparatory, basic and final; includes a system of exercises for teaching students majoring in tourism ESP spoken production, that consists of three sub-systems, each of which comprises groups of exercises aimed at developing students' grammar, lexical, phonetic skills, strategic awareness and promoting knowledge of organizing information, using speech formulae, connective words, discourse-signalling systems; forming skills of information analysis, retelling, summarizing, persuasion of audience and improving spoken production skills and abilities to produce unprepared monologue. The assessment criteria for ESP spoken production have been developed (correspondence to the situation, coherence, linguistic correctness, lexical diversity, fluency). The experiment, which was held in 2016–2017 among 91 second-year students majoring in tourism of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University and Lviv Ivan Franko National University, included pre-tests to assess students' level of ESP spoken production, verification of the experimental groups equality with the help of Fisher's angular transformation; experimental study on the basis of the suggested materials (models A and B); post-tests; verification of the results with the help of Fisher's angular transformation and the Mann-Whitney U-test; data processing, analysis of the results and their interpretation. The presented results confirmed the effectiveness of the methodology, efficacy of the elaborated system of exercises and the importance of focusing on communicative tasks.

Key words: *experiment, professional English competence in spoken production, students majoring in tourism, assessment criteria, experimental groups, tests, methods of mathematical statistics, models.*

